

Vec C-126/23

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

2. marec 2023

Vnútroštátny súd:

Tribunale Ordinario di Venezia

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

15. február 2023

Žalobcovia:

UD

QO

VU

LO

CA

Žalovaní:

Presidenza del Consiglio dei ministri

Ministero dell'Interno

Predmet konania vo veci samej

Žaloba o náhradu škody podaná proti štátu z dôvodu nesplnenia resp. nedostatočného splnenia povinností stanovených smernicou Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov (Ú. v. EÚ L 261, 2004, s. 15; Mim. vyd. 19/007, s. 65), najmä povinnosti podľa článku 12 ods. 2 tejto smernice spočívajúcej v stanovení systému odškodňovania obetí úmyselných násilných trestných činov, ktorý zaručuje spravodlivé a primerané odškodnenie pre obeť.

Predmet a právny základ návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Návrh podaný v zmysle článku 267 tretieho odseku ZFEÚ vo veci zlučiteľnosti smernice 2004/80 a vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá jednak podmieňuje zaplatenie odškodnenia rodičom a sestre obete vraždy neexistenciou manželského partnera a potomkov tejto obete, jednak poskytnutie predmetného odškodnenia podmieňuje možnosťami fondu zriadeného uvedenou právnou úpravou, pričom príslušné právne predpisy neupravujú vyčleňovanie prostriedkov, ktoré by bolo možné konkrétne použiť na zaplatenie odškodnenia.

Prejudiciálne otázky

Súdnemu dvoru Európskej únie sa kladie otázka [za okolností uvedených v bode a), týkajúcich sa žaloby o náhradu škody podanej talianskymi štátnymi príslušníkmi s trvalým pobytom v Taliansku proti štátu v úlohe zákonodarcu z dôvodu nesplnenia a/alebo nesprávneho a/alebo neúplného splnenia povinností stanovených smernicou Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 „o odškodňovaní obetí trestných činov“ a najmä povinnosti členských štátov, vyplývajúcej z článku 12 ods. 2 tejto smernice, zaviesť do 1. júla 2005 (v súlade s ustanovením nasledujúceho článku 18 ods. 1) všeobecný systém ochrany v podobe odškodnenia, vhodný na zaručenie spravodlivého a primeraného odškodnenia pre obeť všetkých násilných a úmyselných trestných činov v prípadoch, keď obeť nemôžu získať úplnú náhradu vzniknutej škody od osôb, ktoré sú za jej vznik priamo zodpovedné] a v súvislosti so situáciou, keď došlo k neskorému (a/alebo neúplnému) prebratiu smernice Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 do vnútroštátneho právneho poriadku:

a) vzhľadom na ustanovenie článku 11 ods. 2a zákona č. 122/2016, ktoré podmieňuje zaplatenie odškodnenia rodičom a sestre obete vraždy neexistenciou manželského partnera a potomkov tejto obete, a to napriek právoplatnému rozsudku, ktorý aj v ich prospech vyčísľil právo na náhradu škody na úkor páchatel'a príslušného trestného činu:

- je zaplatenie odškodnenia v prospech rodičov a sestry obete úmyselných násilných trestných činov, ktoré sa v prípade vraždy stanovuje v článku 11 ods. 2a zákona č. 122 zo 7. júla 2016 [Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia all'Unione Europea - Legge Europea 2015-2016 (ustanovenia týkajúce sa dodržiavania záväzkov vyplývajúcich z členstva Talianska v Európskej únii – Európsky zákon 2015 – 2016)] v znení neskorších predpisov (podľa článku 6 zákona č. 167 z 20. novembra 2017 a článku 1 ods. 593 až 596 zákona č. 145 z 30. decembra 2018) a ktoré sa podmieňuje neexistenciou potomkov a manželského partnera obete (v prípade rodičov) a neexistenciou rodičov (v prípade súrodencov), v súlade s ustanovením článku 12 ods. 2 smernice 2004/80, ako aj s článkami 20 (rovnosť pred zákonom), 21 (nediskriminácia), 33 ods. 1 (ochrana rodiny) a 47 (právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces) Charty základných práv Európskej únie a tiež s článkom 1 protokolu č. 12 k EDĽP (zákaz diskriminácie);
- b) s odkazom na obmedzenie pri zaplatení odškodnenia:
 - možno podmienku poskytnutia odškodnenia stanovenú v článku 11 ods. 3 zákona č. 122/2016 (ustanovenia týkajúce sa dodržiavania záväzkov vyplývajúcich z členstva Talianska v Európskej únii – Európsky zákon 2015 – 2016) v znení neskorších predpisov (podľa článku 6 zákona č. 167 z 20. novembra 2017 a článku 1 ods. 593 až 596 zákona č. 145 z 30. decembra 2018), ktorá znie: „v každom prípade v medziach možností fondu uvedeného v odseku 14“, pričom neexistuje predpis, ktorý by od Talianskej republiky vyžadoval vyčlenenie prostriedkov, ktoré by bolo možné konkrétne použiť na zaplatenie odškodnenia, zároveň by sa určovali na štatistickom základe a v každom prípade by boli konkrétne spôsobilé v primeranom čase odškodniť oprávnené osoby, považovať za „spravodlivé a primerané odškodnenie pre obeť“ v rámci vykonania ustanovenia článku 12 ods. 2 smernice 2004/80?

Uvedené ustanovenia práva Únie

Smernica Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov (ďalej len „smernica 2004/80“): články 12 a 18.

Charta základných práv Európskej únie: články 20 a 21, článok 33 ods. 1 a článok 47.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDĽP): článok 1, protokol č. 12.

Uvedená vnútroštátna právna úprava

Legge 7 luglio 2016, n. 122 (Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia all'Unione europea - Legge europea 2015-2016) (zákon č. 122 o ustanoveniach týkajúcich sa dodržiavania záväzkov vyplývajúcich z členstva Talianska v Európskej únii – Európsky zákon 2015 – 2016) zo 7. júla 2016 v znení neskorších predpisov (podľa článku 6 zákona č. 167 z 20. novembra 2017 a článku 1 ods. 593 až 596 zákona č. 145 z 30. decembra 2018) (ďalej len „zákon č. 122/2016“): článok 11 (*Právo na odškodnenie v prospech obetí úmyselných násilných trestných činov v rámci vykonania smernice 2004/80/ES. Konanie o porušení povinnosti 2011/4147*) ods. 1 a 2:

„Bez toho, aby boli dotknuté priaznivejšie ustanovenia iných právnych predpisov v prospech obetí určitých trestných činov, sa priznáva právo na odškodnenie zo strany štátu v prospech obete úmyselného násilného trestného činu a, v každom prípade, trestného činu podľa článku 603a trestného zákona, okrem trestných činov uvedených v článkoch 581 a 582, pokiaľ nenastali príťažujúce okolnosti podľa článku 583 trestného zákona.

2. Odškodnenie za trestný čin vraždy... sa vypláca v prospech obete alebo oprávnených osôb uvedených v odseku 2a v rozsahu určenom dekrétom podľa odseku 3. Za iné trestné činy, než sa uvádzajú v prvej vete, sa odškodnenie poskytuje ako náhrada nákladov na liečbu a sociálnu pomoc“.

Článok 11 ods. 2a: „V prípade úmrtia obete na následky trestného činu sa odškodnenie vypláca pozostalému manželskému partnerovi a potomkom; ak obeť nemala manželského partnera ani potomkov, odškodnenie patrí rodičom a pokiaľ nemala rodičov, patrí nezaopatreným súrodencom, ktorí s obeťou v čase spáchania trestného činu žili v spoločnej domácnosti“.

Článok 11 ods. 2b: „v prípade viacerých oprávnených osôb sa odškodnenie rozdelí podľa podielov vyplývajúcich z ustanovení druhej knihy hlavy II občianskeho zákonníka“.

Článok 11 ods. 3: „Výška odškodnenia sa určí dekrétom ministra vnútra a ministra spravodlivosti, ktorá sa po dohode s ministrom hospodárstva a financií vydá do šiestich mesiacov od nadobudnutia účinnosti tohto zákona, v každom prípade v rámci možností fondu uvedeného v článku 14, pričom vyššia náhrada sa zaručí obetiam trestných činov sexuálneho násillia a vraždy, najmä potomkom obete v prípade vraždy spáchanej manželským partnerom, a to aj manželským partnerom v rozluke alebo rozvedeným manželským partnerom, alebo osobou, ktorá je alebo bola s poškodeným v obdobnom blízkom vzťahu“.

Ministerský dekrét z 22. novembra 2019, článok 1 ods. 1 písm. b):

„v prípade trestného činu vraždy spáchaného manželským partnerom, a to aj manželským partnerom v rozluke alebo rozvedeným manželským partnerom,

alebo osobou, ktorá je alebo bola s poškodenou osobou v obdobnom blízkom vzťahu: pevná suma 60 000 eur výhradne v prospech potomkov obete“.

Zhrnutie skutkového stavu a konania

- 1 Žalobcovia UD a QO sú rodičia, CA je sestra a VU a LO sú deti pani TS, ktorú 18. mája 2017 zabil jej bývalý partner KU, ktorý s ňou žil v spoločnej domácnosti v [omissis]. Dňa 18. septembra 2018 Tribunale di Padova (Súd v Padove, Taliansko) odsúdil KU na 30 rokov odňatia slobody, pričom tento rozsudok 6. marca 2019 potvrdil Corte d'Appello di Venezia (Odvolací súd v Benátkach, Taliansko); dňa 6. mája 2021 vyhlásil Corte di cassazione (Najvyšší kasačný súd, Taliansko) kasačný opravný prostriedok podaný proti rozsudku odvolacieho súdu za neprípustný, čím odsúdenie KU na vyššie uvedený trest nadobudlo právoplatnosť.
- 2 Tribunale di Padova (Súd v Padove) v prvostupňovom konaní uložil KU povinnosť nahradiť škodu účastníkom adhézneho konania, pričom rozhodol o zaplatení predbežnej sumy náhrady škody vo výške 400 000 eur v prospech každého z detí, 120 000 eur v prospech každého z rodičov a sestry a 30 000 eur v prospech pána MI, manžela obete žijúceho v rozluke (nie rozvedeného).
- 3 Vzhľadom na to, že odsúdený vrah nemá nijaký majetok ani príjem, pričom mu bol bezplatne pridelený obhajca *ex offico*, čo je podmienka uvedená v článku 12 písm. b) zákona č. 122/16, rodičia, sestra, deti a manžel sa rozhodli využiť ochranu, ktorú im zaručuje smernica č. 2004/80; každý z potomkov obete získal od štátu odškodné vo výške 20 000 eur, kým v rozluke žijúcemu, nie však rozvedenému manželovi sa priznalo odškodné v rozsahu 16 666,66 eura.
- 4 Keďže žalobcovia zistili, že Talianska republika zaviedla pri prijatí zákona č. 122/2016 významné obmedzenia týkajúce sa vyplácania odškodného, odporujúce smernici 2004/80, súdu navrhli, aby:
 - upustil od uplatnenia ministerského dekrétu z 22. novembra 2019 z dôvodu jeho nezákonnosti a následne určil výšku sumy, ktorá im prináleží ako odškodnenie v závislosti od stupňa ich príbuzenstva s TS, pričom toto odškodnenie vyčíslil spravodlivo a primerane v súlade s článkom 12 smernice 2004/80, čiže s prihliadnutím na vyčíslenie škody vykonané v ich prospech v odsudzujúcom rozsudku vyhlásenom voči KU, a tiež aby uložil Presidenza del consiglio dei Ministri (Úrad predsedu vlády, Taliansko) a Ministero dell'interno (Ministerstvo vnútra, Taliansko) povinnosť zaplatiť uvedené odškodnenie;
 - subsidiárne navrhli, aby súd uložil žalovaným orgánom povinnosť zaplatiť predmetné sumy ako náhradu škody za nedôsledné prebratie smernice 2004/80, konkrétne jej článku 12.

- 5 Pokiaľ ide o postavenie potomkov, žalované orgány navrhli žalobu zamietnuť, keďže v ich prospech sa oprávnene vyplátilo odškodné vo výške 20 000 eur, pričom konštatovali, že medzi oprávnenými bol aj manžel obete, a to vzhľadom na skutočnosť, že ministerský dekrét z 22. novembra 2019 stanovuje v prípade vraždy odškodnenie v pevnej sume 60 000 eur, ktorá sa rozdelí v súlade s článkom 11 ods. 2a zákona č. 122/2016.
- 6 Pokiaľ ide o postavenie rodičov a sestry obete, žalované orgány rovnako navrhli žalobu zamietnuť, a to z dôvodu uplynutia 60 dňovej prekluzívnej lehoty na podanie žiadosti o odškodnenie v správnom konaní; subsidiárne žalované orgány navrhli žalobu rodičov a sestry obete zamietnuť, keďže odškodnenie sa na základe vnútroštátnej právnej úpravy vyplátilo v prospech pozostalého manžela a potomkov; pri neexistencii manželského partnera a potomkov odškodnenie prináleží rodičom, pri neexistencii rodičov patrí nezaopatreným súrodencom, ktorí s obeťou v čase spáchania trestného činu žili v spoločnej domácnosti.

Základné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej

- 7 Podľa žalobcov je obmedzenie vyplývajúce z článku 11 ods. 2a zákona č. 122/2016, na základe ktorého sa právo na odškodnenie priznáva rodičom obete, len ak obeť nemala potomkov ani manžela, pričom súrodencom prináleží odškodnenie len v prípade neexistencie vyššie uvedených osôb, čím sa preberá ustanovenie článku 568 codice civile (občiansky zákonník), ktorého účelom je, ako sa výslovne uvádza v odseku 2b vyššie uvedeného článku, určenie oprávnených dedičov v rámci dedenia, zjavne nezákonné. Predmetné ustanovenie totiž označuje rodičov a súrodencov obete ako osoby s nárokom na odškodnenie, čiže výslovne uznáva, že im v dôsledku trestného činu vznikla ujma, a preto sa majú odškodniť nezávisle od dedičského nároku, t. j. *iure proprio*, odškodnenie im však priznáva iba subsidiárne, čiže za predpokladu neexistencie potomkov a manželského partnera obete, to znamená podľa dedičského práva.
- 8 Taliansky zákonodarca týmto spôsobom neprimerane porušil povinnosť odškodnenia podľa článku 12 smernice, pretože stanovil neodôvodnenú podmienku tohto odškodnenia a rozhodol, navyše svojvoľne a bez zohľadnenia spravodlivých a v danom prípade primeraných parametrov, ktorí z viacerých poškodených, ktorým teoreticky priznáva príslušný nárok, sa majú konkrétne odškodniť. Odškodnenie sa priznalo aj pánovi MI, manželovi žijúcemu v rozluke od pani TS od roku 2006, čiže 11 rokov pred vraždou, ktorému toto odškodnenie patrí na základe odseku 2a prvého pododseku: „v prípade úmrtia obete na následky trestného činu sa odškodnenie vypláca pozostalému manželskému partnerovi a potomkom“. Z tohto dôvodu aj v prípade zjavného zoslabenia citovej väzby, a to možno až do tej miery, že táto väzba úplne zanikla, existuje osoba (manžel žijúci roky v rozluke), ktorému prináleží odškodnenie, zatiaľ čo sa takýto nárok upiera otcovi a matke obete, t. j. rodičom, ktorých citová väzba s dcérou nikdy ani v najmenšom nezoslaba, rovnako ako nezoslaba citová väzba obete so sestrou.

- 9 Dochádza aj k rozdielnemu zaobchádzaniu v súvislosti s odlišnou právnou úpravou náhrad poskytovaných príbuzným obetí trestných činov podľa iných právnych predpisov: článok 5 ods. 4 legge n. 206/2004, relativa agli indennizzi alle vittime di atti di terrorismo (zákon č. 206/2004 o odškodňovaní obetí trestných činov terorizmu) priznáva odškodnenie „pozostalému manželskému partnerovi, maloletým potomkom, plnoletým potomkom, rodičom a nezaopatreným súrodencom žijúcim v spoločnej domácnosti“; aj článok 2 ods. 3 zákona č. 407/1998, ktorý sa tiež týka odškodňovania obetí terorizmu, priznáva odškodnenie „pozostalému manželskému partnerovi, maloletým potomkom, plnoletým potomkom so zdravotným postihnutím, rodičom a nezaopatreným súrodencom žijúcim v spoločnej domácnosti“.
- 10 Suma 20 000 eur poskytnutá deťom obeť na základe ministerského dekrétu z 22. novembra 2019, zodpovedajúca 5 % predbežnej sumy náhrady škody, ktorú im priznal súd, sa podľa názoru žalobcov nezdá byť v súlade s rozhodnutím Súdneho dvora Európskej únie v rozsudku zo 16. júla 2020, C-129/19, podľa ktorého „článok 12 ods. 2 smernice 2004/80 sa má vykladať v tom zmysle, že paušálnu náhradu, ktorá sa priznáva obeť sexuálneho násillia na základe vnútroštátneho systému odškodňovania obetí úmyselných násillných trestných činov, nemožno kvalifikovať ako ‚spravodlivú a primeranú‘ v zmysle tohto ustanovenia, pokiaľ je stanovená bez toho, aby sa prihliadalo na závažnosť následkov, ktoré má spáchaný trestný čin vo vzťahu k obeť, a teda nepredstavuje primeraný príspevok na náhradu spôsobenej majetkovej a nemajetkovej ujmy“ (bod 69).
- 11 Žalobcovia poukazujú na tretie hľadisko nezákonnosti vnútroštátnej právnej úpravy v súvislosti s tým, že zaplatenie odškodnenia sa podmieňuje skutočnosťou, že štát vyčlenil na tento účel príslušné prostriedky, a to v rozpore s odôvodnením 10 smernice („obete trestných činov často nie sú schopné získať odškodnenie od páchatel’a, pretože páchatel’ nemusí mať potrebné prostriedky na splnenie povinnosti uloženej rozsudkom o odškodnení alebo pretože nie je možné páchatel’a identifikovať alebo trestne stíhať“) a skutočne v článku 12 zákona č. 122/2016 sa uvádza, že na získanie odškodnenia je potrebné, aby sa obeť voči odsúdenému neúspešne pokúsila o nútené vymáhanie náhrady alebo aby sa odsúdenému z dôvodu jeho nedostatku finančných prostriedkov pridelil, tak, ako v prejednávanej veci, bezplatný obhajca.
- 12 V súvislosti s postavením detí obeť poukázali žalované orgány na to, že, odškodnenie sa v správnom konaní stanovilo v úplnom súlade s platnými predpismi, t. j. podľa ministerského dekrétu z 22. novembra 2019, s prihliadnutím na existenciu pozostalého manžela a na skutočnosť, že samotný Súdny dvor v rozsudku zo 16. júla 2020, C-129/19, pripomenul, že pri určovaní odškodnenia podľa článku 12 ods. 2 smernice 2004/80 majú členské štáty širokú mieru voľnej úvahy (bod 58), aby ďalej okrem iného konštatoval, že uvedený článok 12 ods. 2 nebráni paušálnemu odškodneniu obetí (bod 65), pričom vyžaduje len to, aby takéto odškodnenie bolo „spravodlivé a primerané“; uvedená požiadavka je podľa Súdneho dvora splnená v prípade, že odškodnenie, vrátane paušálnej náhrady,

predstavuje „primeraný príspevok na náhradu spôsobenej majetkovej a nemajetkovej ujmy“ obeti (bod 69).

Zhrnutie odôvodnenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- 13 Vnútroštátny súd zastáva názor, že, pokiaľ ide o rodičov obete trestného činu vraždy, predmetná vnútroštátna právna úprava jednoznačne podmieňuje poskytnutie odškodnenia tým, že obeť nemala manželského partnera a potomkov, pričom poskytnutie odškodnenia súrodencom obete podmieňuje, za predpokladu, že ide o nezaopatrené osoby, ktoré žili s obeťou v spoločnej domácnosti, neexistenciou rodičov, čím sa dotknutému opatreniu priznáva kompenzačná funkcia za stratu očakávania týkajúceho sa vyživovacej povinnosti a úplne sa ignoruje nemajetkový aspekt týkajúci sa utrpenia súvisiaceho s násilnou stratou člena rodiny.
- 14 Vo vzťahu k manželskému partnerovi a deťom obete sa napriek skutočnosti, že tento manželský partner žije dlhodobo v rozluke od obete, stanovuje jednoduché rozdelenie odškodnenia na základe ustanovení o dedení v závislosti od kapacity fondu zriadeného podľa článku 14 zákona č. 122/2016, čiže bez prihliadnutia na závažnosť následkov, ktoré má spáchaný trestný čin vo vzťahu k obetiam, ako uviedol Súdny dvor v rozsudku zo 16. júla 2020, C 129/19.
- 15 Výška odškodnenia v prospech potomkov (20 000 eur) sa určila veľmi neprimerane k výške predbežnej sumy stanovenej v trestnom konaní (400 000 pre každé dieťa) a v značne porovnateľnom rozsahu so sumou priznanou manželovi (16 666,66 eura) bez zohľadnenia parametrov bežne uplatňovaných pri strate rodiča: vek obete, vek pozostalého, stupeň príbuzenstva a spoločná domácnosť. Sumu priznanú deťom obete v prejednávanej veci nemožno nepovažovať za „spravodlivú a primeranú“ v zmysle článku 12 ods. 2 smernice 2004/80.
- 16 Pokiaľ ide o prekluzívnu lehotu na podanie žiadosti o odškodnenie v správnom konaní podľa článku 13 ods. 2 zákona č. 122/2016, keďže rodičia a sestra obete nemajú mať nijaký nárok podľa článku 11 ods. 2a zákona č. 122/2016, vzťahuje sa na nich 60 dňová prekluzívna lehota podľa článku 13 ods. 2 zákona č. 122/2016. Prekážka v podobe takejto krátkej prekluzívnej lehoty sa zdá byť v rozpore s právom na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces, ktoré sa zaručuje v článku 47 Charty základných práv Európskej únie.